

APPENDIX 2

Cajetan's Commentary—*In ST, Prima Pars,* Quaestio 1, 1–3

Articulus 1

In titulo huius primi articuli, tres terminos nota.¹ Primo ly *necessarium*. Dupliciter enim sumitur V *Metaphys.** [Cap. VI - Didot lib. IV, cap. V, n. i, 3] et *simpliciter*, et *ad finem*. Hic sumitur secundo modo. Secundo ly *physicas** [Cf. supra not. γ] *disciplinas*. Dupliciter namque scientia potest dici physica seu naturalis, quod idem est: *objective*, et sic est una pars scientiae, distincta, VI *Metaphys.** [Cap. I - Did. lib. V, cap. I, n. 7] contra mathematicam et metaphysicam; et *effective*, quia secundum se nata est esse a principio naturali scientiarum, idest lumine intellectus agentis. Et sic distinguitur *physicum* contra *supernaturale*. Et hoc modo sumitur in proposito, ubi physicae disciplinae appellantur omnes notitiae acquisibiles lumine intellectus. Tertio ly *aliam doctrinam*. Non dicit *scientiam*, *opinionem* aut *fidem*: quod bene notandum esse, in dubitando apparebit* [Cf. n. v sq.].

II. In corpore sunt duae conclusiones responsivae quaesito affirmative. *Prima* est: Necessarium est ad humanam salutem, esse doctrinam per revelationem acceptam de multis quae humanam rationem excedunt. - *Secunda* est* [Cf. n. xi]: Necessarium est ad humanam salutem, esse doctrinam per revelationem de his quae de Deo etiam naturali ratione investigari possunt.

III. Antequam probentur conclusiones, ad evidentiam distinctionis et sufficientiae conclusionum, nota duas distinctiones. *Prima* est ex I *Contra Gentiles*, cap. III. Duo sunt genera cognoscibilium de Deo principaliter: quaedam demonstrabilia; quaedam non nisi per revelationem cognoscibilia. Ista sunt Trinitas Personarum, beatitudo nobis promiss-

1. Cajetan, *Commentaria in Summa Theologiae S. Thomae Aquinatis*, in S. Thomae Aquinatis, *Summa Theologiae*, ed. Leonina, vol. 4 (Rome: ex typographia polyglota, 1888), 5–34. The complete text is available at <https://www.corpusthomicum.org/repedleo.html>.

sa, Incarnationis et Redemptionis mysteria: illa vero sunt, Deum esse unum, immortalem, etc. Ratione revelabilium tantum, posita est prima conclusio: ratione vero demonstrabilium, posita est secunda. - *Altera distinctio est ex V Metaphys.** [Cap. VI - Didot lib. IV, Cap. V, n. 1]. Necessarium ad finem dupliciter: *ad esse*, et *ad bene esse*. In prima conclusione sumitur necessarium primo modo: in secunda, secundo modo.

IV. His prae habitis, probatur prima conclusio ex littera. Ordinum ad Deum ut finem ignotum ratione naturali, consequendum tamen propria intentione et actione, eget supernaturali disciplina, qua finem cognoscat et operationes in illum dirigat: homo est huiusmodi: ergo. - Probatur minor ex lxiv cap. Isaiae.

V. Circa hanc conclusionem dubium statim occurrit, quid intelligatur hic nomine *sacrae doctrinae* seu disciplinae. Aut enim intelligitur fides, aut theologia. Si fides, sequuntur duo inconvenientia. Primum est, quod idem bis quaeretur: nam in II^a II^{ae}, qu. II, art. 3, quaeretur an credere aliquid supernaturale sit necessarium ad salutem. Secundum est quod aequivoce sumitur sacra doctrina in hoc et in sequentibus articulis: nam constat quod in eis non sumitur pro fide - Si theologia, sequeretur quod fides absque theologia non sufficeret ad salutem hominis: quod est falsum. Sequela patet: quia in littera dicitur quod illa doctrina est necessaria ad salutem humanam. Falsitas vero consequentis et ex se patet, et ex ratione in littera assignata convincitur: quia scilicet homo potest intentiones et actiones suas per fidei cognitionem in finem supernaturalem dirigere.

VI. Ad hoc dicendum est quod sacra doctrina neque sumitur pro fide, ut distinguitur contra theologiam; neque pro theologia, ut distinguitur contra fidem: sed sumitur pro cognitione a Deo revelata, sive formaliter sive virtualiter, ut habet rationem disciplinae et doctrinae, abstrahendo a ratione credendi et sciendi. Cognitio enim qua egemus ad salutem, prout a Deo docente in homine suscipitur, doctrina est et disciplina, iuxta illud Ioan. vi* [vers. 45]: *Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me*. Et de hac dicitur in conclusione hac, quod est necessaria ad salutem. Et quoniam cognitio huiusmodi, ut disciplina est revelata, abstrahit a ratione credendi et sciendi; et a ratione revelati formaliter, idest in seipso, et virtualiter, idest in suis principiis: ideo hoc in loco, ubi de doctrina revelata praeter physicas disciplinas quaeritur, ad nullum horum licet determinate descendere.

Et sic aliud formaliter quaeritur hic, et aliud quaeretur inferius in II^a II^{ae}: quia hic de doctrina, ibi de *credere*. Et univoce sumitur hic sacra

doctrina et in sequenti articulo. Nec sequitur quod theologia ut distinguitur contra fidem, sit necessaria; sed quod theologia ut abstrahit a fide et scientia, sit necessaria ad salutem; quod constat esse verum, propter rationem in littera assignatam. Nec valet: *fides sufficit: ergo theologia non requiritur*: tum quoniam in fide clauditur theologia, ut hic sumitur, sicut animal in homine; tum quoniam scientia haec, apud Augustinum XIV *de Trinitate** [Cap. I], non solum nutrit, defendit et roborat fidem, sed gignit eandem. Et vere sic est ex parte credibilium. Fides enim, licet sit a Deo infundente inclinationem ad credendum, est tamen *ex auditu per verbum Christi* quoad credibilia, ut *ad Rom. x* habetur, in littera* [vers. 17] et a S. Thoma** [ibid., lect. II]. Et sic theologia clauditur in fide, ut gignens eam. Et si inferatur: *ergo quilibet fidelis adultus explicite credens etc. est theologus*: dicendum est quod non simpliciter; sed particeps est theologiae secundum quid etc., scilicet secundum principia etc.

VII. Circa hanc partem, est advertendum quod Scotus, in I qu. Prologi Primi *Sententiarum*, nec a conclusione nec a ratione discordat: sed a causa quare finis ille est nobis naturaliter occultus. Nos enim dicimus quod ideo finis ille est nobis naturaliter occultus, quia est supernaturalis finis animae nostrae: et propterea, quantumcumque perfecte nota esset nobis natura nostrae animae quoad naturalia, nunquam cognosceretur sub ratione qua ordinatur in talem finem; quia extra naturalium latitudinem est tam finis quam illa animae ratio. Ipse vero tenet illum finem esse naturalem nostrae animae, quamvis supernaturaliter adipiscendum. Et tamen esse naturaliter incognitum: quia anima nostra non nobis naturaliter est nota, saltem pro statu isto, sub illa propria et speciali ratione, qua ordinatur ad illum finem.

VIII. Quod autem finis ille sit naturalis, probat tripliciter. *Primo* auctoritate Augustini (in libro *de Praedestinatione Sanctorum*)* [Cap. VI]: *Proinde posse habere fidem, sicut posse habere caritatem, naturae est hominum; habere autem gratiae est fidelium.* - *Secundo* ex appetitu. Homo naturaliter appetit illum finem quem dicitur supernaturalem: ergo est ei naturalis. - *Tertio* ex ratione naturalitatis. Potentia, comparata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra; nec est ibi aliqua supernaturalitas: ergo intellectus, seu anima, naturaliter ordinatur ad visionem Dei, seu fruitionem. Antecedens quoad partem affirmativam, declaratur: quia potentia aut inclinatur ad talem actum, aut repugnat tali actui, aut neutraliter se habet: si primo modo, est naturalis; si secundo, violenta; si tertio, neutra. Quoad partem vero negativam, declaratur. Differentia naturalitatis a supernaturalitate attenditur penes compara-

tionem potentiae ad agens naturaliter vel supernaturaliter impressivum in talem potentiam: igitur comparando potentiam ad actum, nulla est supernaturalitas. Consequentia vero probatur ex eo quod anima inclinatur in omnem suam, et praecipue summam perfectionem, qualis est actus fruitionis Dei, etc.

IX. Ad evidentiam huius difficultatis, scito quod apud nos potentia aut est naturalis, aut violenta, aut *obedientialis*: et hoc tam in comparatione ad actum quam ad agens: nec aliqua est in rerum natura potentia neutra, omissis artificialibus, ut in quaestione *de Potentia Neutra* * [Opusc. Caiet. vol. III, tract. III, qu. I (Venice, 1612)] iuxta hunc articulum, dicitur. Vocatur autem *potentia obedientialis*, aptitudo rei ad hoc ut in ea fiat quidquid faciendum ordinaverit Deus. Et secundum talem potentiam, anima nostra dicitur in potentia ad beatitudinem pollicitam, et finem supernaturalem, et alia huiusmodi.

X. Unde ad *primum* Scoti* [Cf. n. viii] dicitur, quod Augustinus non dixit quod posse habere fidem sit *naturale* homini, sed quod sit *naturae* hominum. Aliud est enim potentiam esse naturae, et aliud esse naturalem: primum enim significat *subiectum* potentiae, secundum autem *modum* potentiae. Et ideo primum est verum in proposito: secundum vero falsum. Potentia siquidem illa obedientialis ad fidem et caritatem, est in natura hominum, quia intellectiva est: non autem in natura leonina, quoniam sibi repugnat. Et hoc intendebat Augustinus. - Ad *secundum*, negatur antecedens. - Ad *tertium* vero, negatur assumptum, et quoad tertium membrum partis affirmativae, et quoad partem negativam. Supernaturalitas siquidem attenditur etiam conferendo potentiam ad actum: quoniam sunt quidam actus qui ex genere suo sunt simpliciter supernaturales, ut gratia, gloria, et alia huiusmodi, ut in alia quaestione* [Tract. supra cit. qu. II] patebit.

XI. Secunda autem conclusio* [Cf. n. ii] probatur. Disciplina qua communis * [Cf. sup. not. p], citius et tutius pervenitur ab hominibus ad cognitionem divinorum demonstrabilium, est homini necessaria: disciplina revelata est huiusmodi: ergo. - Omnia patent in littera; et diffusius in I *Contra Gent.*, Cap. IV.

XII. In responsione ad secundum, advertit quod argumentum erat hoc: Omne ens est scibile per physicas disciplinas; ergo non restat aliquid scibile per doctrinam revelatam; et consequenter non est necessaria. - Consequentia prima probatur: quia nihil scitur nisi verum, quod cum ente convertitur. Antecedens vero patet VI *Metaphys.** [Cap. I - Did. lib. V, Cap. I], et inductive.

Ad hoc autem dupliciter responderi potest, secundum quod antecedens dupliciter distingui potest. *Primo* sic. Omne ens, secundum omnia quae sunt cognoscibilia; vel non secundum omnia, sed abstrahibilia tantum a sensibilibus, est scibile per physicas disciplinas. In primo sensu est falsum: in secundo verum. - *Secundo* sic. Omne ens omni modo; vel non omni modo, sed in quantum illucescere potest per lumen intellectus agentis, est scibile per physicas disciplinas. In primo sensu est falsum: in secundo verum. - Quamvis autem utramque responsionem argumentum recipiat, placuit tamen Auctori secundam responsionem adhibere, non primam explicite: tum ut ex propriis huius articuli, lumine scilicet divinae revelationis oppositas difficultates solveret; tum quia prima responsio iam in corpore articuli, in prima conclusione, habebatur.

XIII. Verumtamen Scotus, in Primo, qu. I Prologi, in solutione secundi argumenti pro philosophis, hanc responsionem reprehendit: eo quod secundum eam non salvatur necessitas theologiae, quam argumentum infringere intendebat. - Probat autem hoc sic. Ex hac responsione nihil aliud habetur nisi eadem per theologiam et alias scientias cognosci, quamvis alio modo; sicut per astrologiam et physicam scitur quod terra est rotunda. Ergo non salvatur necessitas, sed *distinctio* theologiae ab aliis. Tenet consequentia, ex proportionalitate a te assignata: quoniam ex quo illa conclusio *terra est rotunda*, est scita per alteram scientiarum, reliqua non est necessaria respectu illius, quoad sciendam conclusionem, quamvis sit distincta.

XIV. Ad hoc respondetur, quod diversitatem modi sciendi diversitas obiecti formaliter sumpti, seu rationis formalis obiecti, comitatur (compatiendo tamen quandoque identitatem aliquo modo alicuius conclusionis), si adaequata est ratio modo. Aut saltem comitatur diversitas multarum veritatum scibilium, si inadaequata est, ut inferius art. 3* [In Comment.] patet. Unde eadem res, sub diversis rationibus cognoscendi acceptae, diversitatem cognoscibilium inducunt. Et propterea, dicendo quod est diversa ratio cognoscibilis, implicite insinuavit alietatem quoque cognoscibilium, quam iam in prima conclusione expresserat. Et propter hoc negatur antecedens: quoniam ex hac responsione, quamvis explicite non habeatur nisi diversitas modi cognoscendi, implicite tamen habetur etiam diversitas cognoscibilium.

Ad exemplum autem de astrologia, licet dici posset quod exemplorum non requiritur assimilatio in omnibus, tamen, exemplum sequendo, dicitur quod, sicut astrologia alio lumine quam physica in aliquam

conclusionem coincidit, et non in omnes; sic theologia, alio lumine, et easdem veritates quas aliae scientiae, et alias veritates de eisdem rebus considerat. Et sic, quemadmodum astrologia, quamvis coincidat quoad materiam in aliquam conclusionem physicam, quia tamen alio lumine, et consequenter alias veritates considerat, est non solum diversa, sed necessaria scientia: sic et theologia est ab aliis diversa, et necessaria.

Articulus 2

In titulo huius secundi articuli, nota duos terminos: primo *ly scientia*; secundo *ly sacra doctrina*. Scientia enim sumitur hic proprie, ut est intellectualis virtus (VI *Ethic.** [Cap. VI, n. 1]), et habitus conclusionum per demonstrationem acquisibilis ex principiis. Et quoniam talia sunt subiecta qualia permittuntur a praedicatis, consequens est quod *ly sacra doctrina* sumatur hic pro doctrina revelata *ut est conclusionum*. Neque enim sumitur pro tota (quoniam stultum videtur quaerere an tota cognitio, claudens in se principia et conclusiones, sit scientia, cum constet principiorum non esse scientiam): sed pro ipsa absolute, ut in primo articulo [Cf. comment. n. vi], respectu ad conclusiones. Ita quod sensus quaestionis est: An sacra doctrina, quam probavimus necessariam, quoad conclusiones suas habeat rationem scientiae; an non, sed opinionis, etc. Et sic idem omnino est subiectum quaestionis et conclusionis responsivae: et quaestiones aequantur vere scitis, juxta doctrinam II *Poster.** [Cap. I, n. 1].

II. In corpore, proposita conclusione responsiva, tria facit: primo ponitur unica distinctio; secundo modificatur conclusio responsiva* (Cf. n. iv); tertio deducitur corollarium (Cf. n. v).

Distinctio est: Scientia duplex, *subalternans* et *subalternata*, ex I *Poster.** [Cap. XIII, n. 13]. Differentia inter has est, quod subalternans procedit ex propositionibus per se notis: subalternata vero ex principiis notis, non per se, sed lumine superioris scientiae: ut patet in arithmetica et musica, geometria et perspectiva.

III. Circa hanc distinctionem ac differentiam, vide quod ex propria ratione scientiae absolute nascitur haec differentia assignata in littera: et propterea tanquam prima et essentialis differentia inter subalternantem et subalternatam suscipienda est: et ex his oportet omnes difficultates solvi, si doctrina vera est. Scito igitur quod de ratione scientiae absolute, ut distinguitur contra alios habitus seu virtutes intellectuales, est habere conclusiones visibiles in alio, idest in principiis: quoniam omnis

scientia ex principiis oritur necessario. Et ex hoc sequitur quod nec scientia subalternans nec subalternata, habet evidentiam conclusionum in seipsis; sed adiuta habitu principiorum. Verum in hoc differunt, quod subalternantis conclusiones visibiles sunt ex et in principiis *immediate*, idest absque alio medio habitu: subalternatae vero conclusiones visibiles sunt ex et in principiis per se notis *mediate*, mediante scilicet habitu scientifico subalternante. Et haec est essentialis et per se differentia inter subalternantem et subalternatam scientiam. Ceterae autem conditiones sunt consequentes; aut sunt *talīs* subalternae, non subalternae ut sic: puta quod una dicat *quia*, et altera *propter quid*; aut quod obiectum addat differentiam accidentalem extraneam. Haec namque est conditio subalternationis quoad obiectum: illa vero subalternationis quoad principia, gratia materiae, ut infra patebit.

Essentiale ergo omni scientiae proprie dictae, idest discursivae, est habere conclusiones visibiles, non in et ex se, sed in et ex alio. Et ex his deducuntur quinque. *Primo* quod omnis scientia est scientia ex sua continuatione ad habitum superiorem. Quoniam non nisi ex illa continuatione evidentiam habet conclusionum; et ut dicitur I *Poster.** [Cap. II, n. 8], *non sciet non habens demonstrationem demonstrabilium*. Demonstratio enim est quae continuat; non curando modo actu vel potentia. - *Secundo* quod scientia subalternata est scientia ex continuatione, seu continuabilitate, ad scientiam superiorem, eadem ratione. - *Tertio* quod per se habitus principiorum proximorum subalternatae est habitus scientificus subalternans. - *Quarto* quod scientia subalternans et subalternata non necessario opponuntur ex parte obiecti, nec ex parte subiecti, sed potius ex parte conditionum medii: quia scilicet medium in subalternante *immediate* iungitur principiis per se notis, subalternatae vero *mediate*, mediante scilicet habitu alterius speciei. - *Quinto* quod subalternata et subalternans sunt compossibiles in eodem subiecto: quia non opponuntur ex parte subiecti. - Et ex his deducitur *sextum*, quod principia proxima subalternatae possunt duplici habitu cognosci, scilicet scientia superiori, et fide; ut in littera expresse dicitur, dum in corollario ponitur fides de principiis, et in distinctione ponitur lumen superioris scientiae de eisdem. Sed scientia superior est eorum habitus per se, quia ex essentiali comparatione, ex qua habet subalternata quod sit scientia: fides vero est eorum habitus per accidens, quia ratione subiecti in quo est, puta perspectivi non geometrae.

Est autem unum hic advertendum, quod in prima et essentiali conditione subalternatae scientiae concurrunt duo. Primum est inev-

identia in se, cum evidentia ex et in alio: secundum est mediatio principiorum proximorum, quae est causa illius inevidentiae in se. Sed primum horum est formale, et consequenter omnino semper requisitum: secundum autem est materiale. Si enim posset salvari illa inevidentia cum visibilitate in alio, absque mediatione, nihil minus subalternaretur illi: quia, ut iam patet ex dictis, penes illum modum evidentiae est essentialis et per se differentia inter subalternantem et subalternatam. Et hinc sequitur quod non oportet principia subalternata ex formali ratione subalternationis habere *propter quid*: sed sat est esse illo modo propositiones inevidentes et visibiles.

IV. Conclusio modificata* [Cf. n. ii] est: Sacra doctrina est scientia, subalternata scientiae Dei et beatorum. - Probatur. Habitus acquisitus ex principiis notis lumine scientiae Dei et beatorum, est scientia subalternata illi: sacra doctrina est huiusmodi: ergo.

V. Corollarium* [Cf. *ibid.*] est: Sacra doctrina credit principia revelata sibi a Deo. - Probatur ex conditione subalterni artificis: musica credit principia tradita sibi ab arithmetico: ergo, etc.

VI. Circa hunc articulum, advertite conclusionem responsivam habere duas partes: scilicet et quod *theologia est scientia*; et quod est *subalternata scientiae Dei*. Contra quidem primam partem multipliciter arguitur a Durando, Aureolo et Gregorio de Arimino, ut habes hic a Capreolo* [*Prolog. Sent.*, qu. 1], ex conditionibus ipsius scire et demonstrationis assignatis I *Poster.** [Cap. II] et VI *Ethic.*** [Cap. VI]. - Ex parte *obiecti*. Quia scientia est de necessariis: ista est de contingentibus, puta Incarnatione, praedestinatione, glorificatione, etc. - Ex parte *principiorum*. Tum quia scientia est ex per se notis: tum quia habitus principiorum scientiae est superior habitu conclusionis - Ex parte *certitudinis*. Tum quia sciens scit se scire: tum quia scientia est virtus intellectualis. Et si dicatur quod theologus scit se scire ex suppositione, scilicet si articuli fidei sunt veri: ergo, inquit Aureolus, ista est scientia consequentiarum, et non consequentiarum; et necessitatis consequentiae, et non consequentis; et, breviter, illationum, non rerum. - Ex parte *modi*. Sacra doctrina, inquit Scotus, in III *Sent.*, dist. xxiv, qu. unica, non est tradita per discursum syllogisticum; sed omnibus aequae assentimus, ita quod non uni propter aliud: ergo. Antecedens manifestatur. Quia licet arguatur I *ad Corinth.* Cap. XV, et a doctoribus, nulla tamen maior certitudo est probatae quam probantis, aut probatae et non probatae sed simpliciter propositae: quod in scientia non contingit. - Ex parte demum *subiecti*. Fides et scientia, apud te, non stant simul, inquit Scotus *ibidem*, et qu. III Prologi Primi: ergo.

VII. Contra secundam autem partem, seu minorem allatae rationis* [Cf. n. praec. et iv], multipliciter arguitur** [cf. n. xiii], impugnando duo: *primo* diversitatem theologiae nostrae a theologia Dei et beatorum; *secundo*, quod distinctio illa quae est inter eas, qualiscumque sit, non est distinctio cum requisitis conditionibus ad subalternantem et subalternatam.

Scotus igitur, in I *Sent.*, qu. III Prologi, dupliciter invehit contra primum. Scientia Dei non potest esse nisi una formaliter: igitur nulla est subalternata. Antecedens patet: quia deitas non est nisi una ratio formalis. - Praeterea, de eisdem veritatibus primo impossibile est esse subalternantem et subalternatam, quia ubi illa desinit, haec incipit: istae sunt de eisdem: ergo. Haec duo motiva simul ab Aureolo innuuntur* [Cf. Capreolum ubi supra] sub alia forma, sic. Subiectum subalternatae addit ad subiectum subalternantis: sed subiectum theologiae nostrae non addit: ergo.

Contra secundum autem, Scotus ibidem, et in III ubi supra* [Cf. n. praec.], dupliciter arguit. Scientia subalternata dependet a subalternante ut a causa: ista non dependet sic a scientia beatorum: ergo. Probatur minor. Causa scientiae non est nisi obiectum, potentia, subiectum, vel lumen: quorum nullum est scientia illorum. - Praeterea, subalternata et subalternans sunt compossibiles in eodem subiecto: istae non sunt compossibiles: ergo. Probatur minor. Quia sequeretur quod idem esset simul comprehensor et viator.

Demum contra idem arguit Durandus* [Cf. Capreolum ubi supra]. Subalternans dicit *propter quid*, et subalternata *quia*: istae non sic se habent: ergo. Probatur minor. Quia theologalia non habent *propter quid*: et si habent, idem dicimus nos et beati; puta propter quid Christus est incarnatus, scilicet propter humanam salutem, etc.

VIII. Ad evidentiam hujus difficultatis, scito duo. *Primum* est, quod theologia nostra potest dupliciter considerari: uno modo *secundum se*; alio modo *ut in nobis viatoribus*. Si consideretur secundum se, sic procul dubio est scientia subalternata scientiae beatae quoad evidentiam, cum ex eius continuabilitate scientiae rationem induat, dum procedit ex principiis secundum se notis lumine beato. Et contra hoc paucae aut nullae rationes militant: quoniam primae rationes infringunt theologiam nostram in nobis non esse scientiam; secundae vero non esse subalternatam totaliter, non quoad aliquid. - Si autem consideretur ut in nobis viatoribus, sic difficultates motae emergunt. Et putatur quod etiam apud sanctum Thomam, sic accepta non sit scientia nisi aequiv-

oce, ut alibi* [III *Sent.*, d. xxxiii, qu. I, a. 2, qu-a 4.] ipse dicere videtur: nec sit subalternata nisi secundum quid, scilicet quoad evidentiam. Et si haec considerentur, facilis esset quaestionis solutio.

IX. Verum mihi videtur aliter esse interpretandum sanctum Thomam, quoad secundum praecipue punctum* [Cf. n. seq.]. Nam quoad primum punctum, scilicet quod theologia nostra, ut in nobis viatoribus, non sit aut sit scientia, utraque pars potest, sane intellecta, dici: et quod non est scientia (scilicet non habet scientiae rationem perfectam, quia non vere scit, qui non potest resolvere in principia evidentia: et hoc intendit ubicumque hoc innuit); et quod est scientia imperfecta, ratione status praesentis; scientia enim imperfecta non est extra latitudinem scientiae. Et hoc affirmavit hic littera. Et ne daretur occasio male intelligendi, cum fuisset tantum quaesitum utrum esset scientia, responsum est affirmative cum adversativa subiuncta; ut completa responsio esset cum conditione specificante, et non absolute. Non enim probavit quod est scientia, sed quod est scientia subalternata; ut ex qualitate adiuncta intelligeres imperfectionem quam in statu hoc habet.

X. Quoad secundum vero punctum, de subalternatione, videtur mihi quod de subalternatione simpliciter intendat littera. Tum quoniam de tali distinxerat ante conclusionem: tum quia, ut patet ex dictis* [n. iii], subalternatio quoad evidentiam oritur ex ratione scientiae. Et propterea tenendum arbitror quod theologia nostra, secundum se, est vere scientia simpliciter subalterna: ut in nobis vero viatoribus, est scientia imperfecte, sed simpliciter subalterna.

Tu autem, novitie, cum disputas, cave ne fallaris, pro eadem accipiens theologiam secundum se, et theologiam *nostram* secundum se. Haec enim valde differunt. Quoniam theologia secundum se est scientia quam nata est parere deitas secundum se: et haec est theologia quam Deus de seipso habet. Sed theologia nostra distinguitur, si *ly nostra* demonstret humanam naturam simpliciter, in theologiam beatorum et viatorum. Non oportet autem distingui, si *ly nostra* demonstret viatores: et sic accipitur in proposito. Haec tamen potest accipi secundum se, et ut in nobis viatoribus. Habes autem distinctionem hanc ultimam ex littera, dum in corollario manifeste loquitur de theologia nostra ut in nobis viatoribus, quorum est credere principia; et in conclusione responsiva locutus est de eadem secundum se: convenit siquidem ei secundum se, oriri ex principiis notis secundum se lumine superioris scientiae, etc.

XI. *Secundum** [Cf. n. viii] est quod, quia omnia nostra, translata in Deum, seclusis imperfectionibus transferri intelliguntur, consequens

est et quod scientia ratione evidentiae et certitudinis, non quoad discursus imperfectionem; et quod *subalternare*, non quoad discursu demonstrativo probare principia subalternatae, sed quoad evidentiam illorum, et causalitatem notitiae eorum in aliis, transferatur in Dei scientiam. Ac per hoc, non oportet ex subalternatione quod principia theologiae nostrae sint conclusiones theologiae beatorum: sed sat est quod sint propositiones evidentes theologiae beatorum. Sicut si geometria absque discursu esset, haberet quam nunc habet evidentiam de principiis perspectivae, sed non eodem modo: et nihil minus subalternans esset. Quia igitur conclusiones theologales procedunt ex articulis fidei ut principiis non in se evidentibus, sed in scientia Dei et beatorum, consequens est quod habet essentialem conditionem constitutivam scientiae subalternatae* [Cf. n. iiii]; et quod est scientia ex continuatione ad scientiam Dei et beatorum; et quod habitus per se principiorum eius est scientia divina, habitus vero per accidens eorum est fides; et quod non opponitur scientiae beatae ex parte obiecti nec subiecti, sed secundum evidentiam et inevidentiam negative; et quod sunt compossibiles in eodem subiecto simul. Nec est idem iudicium de scientia subalternata et fide. Quoniam lumen divinum absolute est per se ratio formalis huius notitiae, in quantum scientifica est: lumen autem divinum *obumbratum* est per se ratio assensus fidei, quae per accidens est, ut dictum est* [ibidem.], habitus principiorum horum. Et ideo habitus principiorum non remanebit in patria: scientia autem acquisita ex eis remanebit, iuxta illud Hieronymi* [Epist. LIII, (al. CIII) ad Paulinum]: *Discamus in terris* etc.

XII. Unde ad rationes in oppositum contra primam partem inductas* [n. vi], singillatim, propter novitios, respondendo dicitur.

Et ad *primum* dicitur, quod Incarnatio, et alia huiusmodi secundum se contingentia, ut subsunt huic scientiae, sunt necessaria; quemadmodum ut scita a Deo sunt necessaria, ut in quaestione xiv* [art. 13] patebit.

Ad *secundum* vero, iam patet quod ista scientia est ex per se notis, idest evidentibus, mediate: et hoc sufficit, iuxta illud I *Topic*.* [Cap. I]: *demonstratio est ex per se notis, vel ex his quae per illa fidem sumpserunt*. – Habitus quoque per se principiorum huius scientiae est altior ipsa; quidquid sit de habitu per accidens, idest fide; quae dici potest altior scientia quoad adhaesionem, licet non quoad evidentiam.

Ad *tertium* autem dicitur, quod theologus scit se scire, non conditionaliter, sed *subalterne*: hoc autem non est scire illationes tantum, sed illata ex principiis evidentibus in superiori scientia. Nec plus potest

inferri ex tali inevidentia, nisi quod tale scire non est perfectum, nisi continetur cum superiori scientia: quod non solum concedimus, sed docemus. - Et similiter dicimus quod scientia subalterna, usquequo non continuatur subalternanti, non est virtus intellectualis, sed *inchoatio* virtutis intellectualis: et ideo spectat ad eandem virtutis speciem, scilicet scientiam.

Ad *quartum*, quod est Scoti, negatur antecedens. Quoniam in Sacra Scriptura traduntur demonstrationes virtualiter; et generatur alius habitus a fide, ex deductione conclusionum ex articulis fidei. Nec est verum quod omnibus assentiamus aequae, seu eodem modo. Quoniam articulis assentimus non propter aliud: conclusionibus autem, de quibus solis est haec scientia, assentimus propter articulos. Et cum dicitur quod aequae assentimus probatis et simpliciter propositis, respondetur: Si omnia simpliciter credenda proponerentur, theologia nostra in se quidem esset scientia, quia conclusiones suae secundum se natae sunt deduci ex articulis fidei; sed quoad nos non esset scientia, sed fides; et non solum aequae, sed eodem modo assentiremus omnibus. Verum quia de facto articuli proponuntur nobis simpliciter credendi, cetera autem ut ex articulis deducenda, ideo non eodem modo assentimus principiis et conclusionibus. Nec aequae assentimus conclusionibus probatis et non probatis: propter quod circa non probatas tanta opinionum diversitas in sacra doctrina toleratur. Et propterea est scientia non solum in se, sed quoad nos; imperfecta tamen.

Ad *ultimum* autem, iam patet quod non ponimus fidem et scientiam de eodem simul: quia fides est de articulis, scientia autem de conclusionibus.

XIII. Ad argumenta vero contra secundam partem* [Cf. n. vii], respondendo dicitur quod scientia de Deo *adaequata* non potest esse nisi una: *inadaequata* vero potest multiplicari. Talis autem est theologia. - Vel dicatur, et melius, quamvis in idem redeat, quod antecedens est simpliciter falsum. Quoniam ad unitatem scientiae requiritur et unitas rationis formalis obiecti *ut res*, et unitas rationis formalis obiecti *ut obiectum*, ut in sequenti patebit articulo* [Cf. comment. n. iii sqq.]. In proposito autem, quamvis deitas sit una ratio formalis obiecti utriusque theologiae ut res est, alia tamen et alia est ratio formalis eiusdem obiecti ut obiectum est, in utraque theologia. Quoniam Deus ut clare visus obicitur beatis: Deus autem ut revelatus, abstrahendo a claritate et obumbratione, obicitur theologiae nostrae absolute sumptae.

Ad *secundum* dicitur, quod theologia nostra et beatorum non sunt

de eisdem veritatibus: prout manifeste patet de veritatibus articulorum fidei, de quibus est theologia beatorum, non nostra.

Et per haec patet responsio ad formam argumenti Aureoli. Concedi siquidem potest quod subiectum theologiae nostrae addit aliquo modo ad subiectum theologiae beatorum, accipiendo subiectum nostrae theologiae pro toto aggregato ex subiecto ut re et ut obiecto: sic enim subiectum est Deus revelatus; revelationem autem constat addere differentiam accidentalem. At si pertinaciter ex parte obiecti ut res est, additionem talem quis exigit in subiecto subalternatae, negatur assumptum universaliter; licet in quibusdam verificetur. Nec oppositum dicitur I *Poster.** [Cap. VII, n. 4]: sed docetur ibidem quod una scientia non descendit in aliam, nisi subiectum sit sub subiecto simpliciter vel *sic*; quod concedimus, dum dicimus scientiam beatorum descendere in nostram, quia formale subiectum ut res est omnino idem utrobique, et ut obiectum huius, est sub obiecto illius.

Ad *reliqua* vero obiecta contra secundum punctum, dicitur quod ista scientia dependet a theologia beatorum ut a lumine: et quod sunt compossibiles simul in eodem. Nec sequitur quod idem sit simul viator et comprehensor: sed sit simul comprehensor, et habens scientiam quam acquisivit in via, alio modo, non solum propter exclusionem discursus, sed propter perfectionem quam ex continuatione ad scientiam beatorum sortitur.

Ad *ultimum* Durandi, negatur theologales conclusiones non habere *propter quid*, quidquid sit de principiis. Et si idem *propter quid* nos et beati dicamus, non tamen eodem modo: quia illi evidenter, nos autem absque evidentialia. At si principia dicatur oportere habere *propter quid*, responsum est* (n. iii) quod sufficit quod non sint evidentialia in subalternata, sed in subalternante. Et hoc loquendo de *propter quid* proprie: nulla namque est propositio pure theologalis, quae non habeat aliquo modo *propter quid*.

Et sic patet responsio ad omnia obiecta.

Articulus 3

In titulo nota duos terminos, scilicet subiectum et praedicatum: ly enim *sacra doctrina* sumitur pro tota scientia theologica; ly *una* supponit pro unitate specifica speciei specialissimae. Et adverte caute quod hic non quaeritur utrum sit una simplex qualitas, sed utrum sit una scientia secundum speciem; quidquid sit de modo unitatis ipsius scientiae

in communi, an scilicet sit una unitate simplicitatis, an unitate ordinis, etc. Nihil enim refert ad propositum quid quisque sentiat. Sat est hic discutere an theologia sit scientia una secundum speciem specialissimam; an non, sed sit divisibilis in multas species; et, ut mathematica dividitur in geometriam, arithmetica etc., ita haec dividatur in scientias plures, puta de Deo, de Christo, de moribus.

II. In corpore est una conclusio, responsiva quaesito affirmative: Sacra doctrina est scientia una. - Probat. Unitas potentiae et habitus est secundum unitatem rationis formalis obiecti: ergo sacra doctrina est scientia una.

Antecedens declaratur in potentia viva et ratione formali sui obiecti. - Consequentia vero probatur. Omnia considerata in sacra doctrina, communicant in una ratione formali obiecti huius scientiae, scilicet lumine divinae revelationis: ergo.

III. Ad evidentiam huius rationis, nota duplicem esse rationem formalem obiecti in scientia: alteram obiecti ut *res*, alteram obiecti ut *obiectum*; vel alteram ut *quae*, alteram ut *sub qua*. Ratio formalis obiecti ut *res*, seu *quae*, est ratio rei obiectae quae primo terminat actum illius habitus, et ex qua fluunt passiones illius subiecti, et quae est medium in prima demonstratione; ut entitas in metaphysica, quantitas in mathematica, et mobilitas in naturali. Ratio autem formalis obiecti ut *obiectum*, vel *sub qua*, est immaterialitas talis, seu talis modus abstrahendi et definiendi: puta sine omni materia in metaphysica, cum materia intelligibili tantum in mathematica, et cum materia sensibili, non tamen hac, in naturali.

IV. Necessitas autem, qualitas et distinctio harum rationum sumenda est ex distinctione duorum generum, in quibus oportet locare obiectum scientiae. Oportet enim quod formaliter sit talis *res*, taliter *scibilis*. Et ideo oportet quod habeat et rationem formalem constituentem formaliter ipsam in tali esse reali, et rationem formalem constituentem formaliter ipsam in tali esse scibili; ut sic reponatur et in genere rerum et in genere scibilium; quemadmodum obiectum sensus est in duobus generibus, scilicet sub *passibili qualitate* et sub *sensibili*. Aliae namque sunt differentiae et species passibilis qualitatis, et aliae sensibilis. Illius enim sunt species color, sonus, odor, etc.: istius vero species sunt visibile, audibile, odorabile. Illius differentiae sunt constitutivae rerum obiectarum: istius differentiae nihil ponunt in ipsis rebus obiectis. Illae rursus constituunt subiecta, istae passiones, iuxta illud II *de Anima** [Cap. VII, n. 1], ubi visibile praedicatum *secundi modi per se*, seu passio, ponitur coloris. Et quemadmodum sensus distinctio et multiplicatio

non attenditur secundum quamcumque divisionem sensibilis qualitatis, sed solum secundum illam in illa quinque, ex quibus fluit divisio per se sensibilis in eo quod sensibile (per proprias scilicet differentias ipsius sensibilis, puta taliter immutativum esse sensus, etc.), quoniam sensus dicitur dividi secundum divisionem sensibilis in quantum sensibile: ita obiectum scientiae est in genere entis et in genere speculabilis, ita quod haec duo genera aliis et aliis differentiis propriis dividuntur in proprias species. Entis enim differentiae propriae sunt constitutivae entium in suis generibus realibus, sicut *esse per se* constituit substantiam, et *esse in alio* accidens, etc.: speculabilis autem propriae differentiae nihil ponunt in entibus. Unde illae intrinsece constituunt subiecta, istae constituunt quasi passiones eorum: quandoquidem et speculabilitas entis passio est. Et propterea illa sola entis divisio diversificat habitus speculativos; quae infert propriam divisionem speculabilis ut speculabile est, per proprias differentias ipsius speculabilis: quae penes diversitatem modi abstrahendi a materia sumuntur VI *Metaphys.** [Cap. I - Did. lib. V, c. I, n. 4 sqq.]. Ita quod primo dividitur ratio entis in entitatem simpliciter, quantitatem, et mobilitatem, et deitatem. Et ex hac fluit alia divisio *scibilis*, in scibile per lumen metaphysicale, idest medium illustratum per abstractionem ab omni materia; et per lumen mathematicum, idest medium illustratum immaterialitate sensibili, obumbratum tamen materia intelligibili; et per lumen physicum obumbratum, idest medium obumbratum materia sensibili, illustratum autem ex separatione individualium conditionum; et per lumen divinum, idest medium divino lumine fulgens, quod *scibile theologicum* constituit.

V. Habet igitur obiectum scientiae duplicem rationem formalem: alteram quidditativam sibi ut res est; alteram denominativam sui simpliciter, quidditativam autem sibi ut est sub genere scibilis; quod est esse sub genere obiecti, quoniam, scibile species est obiecti. Et ideo dictum est quod altera est obiecti ut obiectum est. Et quoniam, quemadmodum sensus distinguitur secundum distinctionem sensibilis ut sic, ita scientia dividitur secundum divisionem scibilis ut sic; ita quod ubi est una species specialissima scibilis, ibi oportet esse unam tantum speciem scientiae quemadmodum etiam in sensu et sensibili accidit; et ubi plures differentiae scibilis ut sic reperiuntur, diversas oportet scientiae species ponere: et si his adiunxeris quod differentiae scibilis ut sic, sunt ipsae rationes formales obiecti scibilis ut obiectum est: de necessitate sequitur quod unitas et diversitas specifica scientiarum attendantur penes unitatem et diversitatem rationum formalium obiectorum ut obiecta

sunt; vel, quod idem est, rationum formalium *sub quibus* res sciuntur. - Et hoc est quod in littera dicitur, dum ratio quare theologia sit una scientia, assignatur ex unitate rationis formalis *sub qua*, seu obiecti ut obiectum, idest luminis divinae revelationis: omnia enim dicuntur considerari in theologia inquantum sunt divinitus revelabilia. Et sic patet vis et sensus rationis allatae in littera.

VI. Circa hanc rationem sic expositam, occurrit triplex dubium: *primum* circa ipsam rationem; *secundum* circa antecedens* [Cf. n. xii]; *tertium* circa propositionem assumptam in probatione consequentiae* [Cf. n. xiii]. Et sunt singillatim absolvenda, ordine proposito.

Circa *rationem* igitur litterae* [Cf. n. ii] dubium occurrit, quia in aequivocationem cecidit. Quoniam in antecedente loquitur de ratione formali obiecti ut res est (ut patet ex eius probatione in visu: assumitur namque coloris ratio pro ratione formali visibilis; coloris autem ratio est ratio formalis visibilis inquantum res, ut patet): probatio vero consequentiae loquitur de ratione formali obiecti ut obiectum est; quoniam revelabilitatem subsumit esse rationem formalem obiecti theologiae. Ergo manifeste committitur aequivocatio, sub ratione formali obiecti ut res subsumendo rationem formalem obiecti ut obiectum.

VII. Ad hoc dicitur, negando assumptum. Quoniam antecedens supponit indistincte pro ratione formali obiecti sive ut res, sive ut obiectum: quamvis sit manifestatum quoad rationem formalem obiecti ut res; tum quia notior est; tum quia convertibiliter se consequenter illae duae rationes formales, ut subiectum et passio, ut dictum est* [n. iv]. Et propterea absque aequivocatione subsumi potuit de ratione formali obiecti ut obiectum est, scilicet revelabilitate.

Et merito magis ratio obiecti ut obiectum subsumpta est, quam ratio obiecti ut res. Tum quia ratio obiecti theologici ut res, adhuc non est assignata, sed in articulo 7 discutienda erat: alia vero est assignata et in 1 et in 2 articulo. Tum quia ratio illius ut res, non infert speciem specialissimam obiecti ut sic, et consequenter nec speciem specialissimam scientiae, ut nunc nunc* [n. ix] patebit: et sic non habuisset intentum suum.

VIII. Sed contra responsionem insurgit maior difficultas. Quoniam si verum est quod ratio formalis obiecti ut res, et ratio eius ut obiectum, se habent ut subiectum et passio convertibiliter, ut praefata responsio sustinet, et prius* [n. iv] est dictum; sequitur quod theologia beatorum et nostra convenient in una ratione formali obiecti ut obiectum est, et consequenter sint una scientia secundum speciem specialissimam. Et

consequenter ruit tota subalternatio articuli praecedentis, ut ibi* [Cf. comment. n. vii] arguebat Scotus: quia idem non subalternatur sibi. - Probatur sequela sic. Istae theologiae conveniunt in ratione formali obiecti ut res, quia deitas est ratio formalis utrobique: ergo in ratione formali obiecti ut obiectum. Patet consequentia. Quia illae duae rationes formales convertibiliter se inferunt, ut subiectum et passio, secundum dicta: oportet enim convenientia in unitate subiecti, quod convenient in unitate passionis illius, quoniam inseparabilis est passio a subiecto.

IX. Ad hoc dicitur, quod illa in propositio, scilicet: *ratio formalis obiecti ut res, et ratio eius ut obiectum, sunt convertibilis* etc., verissima est, sane intellecta, scilicet de ratione formali obiecti ut sic *adaequata* rationi formali rei. Secus autem est de ratione formali obiecti ut obiectum *in-adaequata* rationi formali obiecti ut res (si contingit aliquod obiectum habere rationem inadaequatam): quoniam inadaequatam non oportet converti cum ratione rei; sed inferre quidem illam, et non necessario inferri ab illa. Sic autem est in proposito. Quia deitati respondet una tantum ratio formalis adaequata obiecti ut obiectum est, et haec est lumen divinum: sed illa ratio formalis non est una specie, sed genere; et dividitur in lumen divinum *evidens*, et lumen divinum *revelans* (abstrahendo ab evidentia et inevidentia), et lumen divinum *inevidens*. Et primum est ratio *sub qua* theologiae beatorum, secundum nostrae, tertium fidei. Et propterea, cum unitate rationis formalis obiecti ut res, stat diversitas specifica rationum formalium obiecti illius ut obiectum; et consequenter diversitas specifica habituum. Et ideo, quamvis deitas convertatur cum illa ratione adaequata, et mutuo se inferant, non tamen convertitur cum aliqua specie illius. Et consequenter nullam earum determinate infert, sed infertur a singulis. Valet enim: *Deus sub ratione deitatis est obiectum talis scientiae, ergo sub lumine divino*, et e converso: sed non valet, *ergo sub lumine evidenti*; aut, *ergo sub lumine revelationis*, etc.

X. Et ut scias radicem responsionis huius, adverte quod, licet duae rationes formales saepius nominatae se habeant convertibiliter ut subiectum et passio, non tamen convertibiliter se habent in gradu unitatis; ita quod, si altera una est unitate specifica specialissime, altera quoque sit sic una; et si altera est una genere, quod reliqua quoque sit una generice. Imo totum oppositum in pluribus apparet. Nam in obiecto metaphysicae, ratio entis est una minus quam genere: et tamen ratio suae speculabilitatis, scilicet abstractio a materia sensibili et intelligibili, est una secundum speciem specialissimam. Et idem apparet in geometria et arithmetica, quarum subiecta habent unitatem genericam ut res, et

speciei atomae ut obiecta. Et per oppositum quandoque ratio rei est una secundum speciem atomam, et ratio obiecti ut sic est una secundum genus; ut in proposito contingit de deitate et lumine divino. Et merito opposito modo obiectum theologiae se habet ad obiecta praedictarum scientiarum: quia obiectum formale ut res est, infinitum est. Consonat quippe rationi ut rei species infinita excedat species obiecti finitas, quavis adaequetur generi.

XI. Posset quoque dici quod ratio formalis obiecti dupliciter assignatur: scilicet ex parte obiecti, et haec convertibiliter se habet ad rationem rei; vel ex parte defectivae potentiae, et haec non convertitur, sed infert rationem formalem rei, et non infertur ab illa. Sic autem est in proposito. Quia deitas et lumen divinum convertuntur: sed deitas et lumen divinum *sic*, non convertuntur; sed tale lumen infert et claudit in se deitatem, non autem e converso. Et ideo licitum fuisset etiam sub ratione formali rei subsumere lumen revelationis: quoniam in hoc clauditur illa.

XII. Circa *antecedens** [Cf. n. ii, vi] est dubium, habens campum valde magnum, de unitate et diversitate habitus et potentiae ex obiecto: et propterea oporteret de hoc facere potius quaestionem specialem. Sat sit hic, quod antecedens illud ex II *de Anima** [Cap. IV, n. 1] habetur, ubi potentiae per actus, et actus per obiecta distingui dicuntur: idem est enim de actu et habitu iudicium quoad hoc.

XIII. Circa *propositionem assumptam* in probatione consequentiae* [Cf. n. ii, iv], scilicet: *omnia considerata in sacra doctrina conveniunt in una ratione formali, idest revelabilitate divina*, dupliciter dubitatur: primo contra ipsam in se; secundo contra ipsam ut applicatur ad inferendum unitatem specificam theologiae.

Contra ipsam quidem in se, arguit Albertus Magnus in I Libro Summae suae Theologiae* [qu. III, membr. 2]. Revelabilitas nihil ponit in re revelata: ergo non est ratio formalis. Tenet sequela, quia ratio formalis ponit aliquid in obiecto cuius est ratio. Deinde arguit Aureolus* [Prol. *Sent.*, qu. III, art. 3]. Lumen divinum se habet ad theologiam ut intellectus agens ad scientias aquistas: ergo non est ratio formalis. Praeterea, Deus se habet ut praeceptor: ergo sua revelatio non est ratio formalis.

Contra ipsam autem ut infert unitatem scientiae, arguit Aureolus* [Ibid.]. Si Deus revelaret simul philosophiam et geometriam, non propterea esset una scientia: ergo ex unitate revelationis non sequitur unitas scientiae, etc.

XIV. Pro evidentiali responsionum ad has obiectiones, ultra praedic-

ta, scito quod lumen divinae revelationis dupliciter comparari potest ad aliquam scientiam. Primo, ut *infundens ad infusum*, seu causa efficiens ad effectum. Et sic non dat unitatem scientiae: quoniam potest omnes scientias, quantumcumque diversas, infundere. Alio modo, ut *ratio seu modus cognoscendi obiecti*, sub quo, seu qua, attingatur res revelata a cognoscente. Et sic dat unitatem scientiae. Et quamvis ista duplex comparatio concurrat hic simul, non tamen oportet semper simul concurrere. Si enim Deus revelaret mihi geometriam, non propterea revelatio esset ratio *sub qua* obiecti geometriae meae: quoniam ego scirem geometrica sub illamet ratione formali, qua alii geometriae scirent. Sed in theologia concurrit utraque comparatio: quoniam et haec scientia non nisi per infusionem habita est; et res scitae in ea omnes attinguntur, et eis assentitur, ut subsunt divino lumini, ut modo cognoscibilitatis earum. Et propterea unitas theologiae infertur in littera ex unitate divini luminis, non ut infundens est, sed ut est ratio formalis *sub qua*, modo superius exposito.

XV. Et ex his patet facile responsio ad obiecta* [Cf. n. xiii]. Nam ratio Alberti aequivocat de ratione obiecti, ex conditionibus rationis formalis obiecti ut res, excludendo rationem formalem obiecti ut obiectum, etc. - Prima autem ratio Aureoli deficit: quia lumen divinum se habet ut intellectus agens, sed non tantum; sed etiam ut ratio formalis obiecti ut obiectum est. - Secunda vero eodem modo deficit: quia praeceptoris illuminatio hic non solum est infusio, sed ratio rei infusae *sub qua*. Et rursus, falsum est quod ab uno praeceptore ut sic, possint plures scientiae provenire.

Ad ultimum autem Aureoli, iam patet quod consequentia nihil valet: quia lumen divinum, infundendo physicam simul et mathematicam, non concurrit ut ratio obiecti ut obiectum est, sed ut infundens tantum, etc.

